

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ**

**Навчально-науковий інститут права
Кафедра кримінального права та кримінології
ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»**

**Збірник тез доповідей
Міжнародної науково-практичної інтернет-
конференції «Сучасний стан кримінального
законодавства України: шляхи реформування»**

1 березня 2018 року

Ірпінь – 2018

Редакційна колегія:

**Топчій Василь Васильович – доктор юридичних наук, професор;
Дідківська Галина Василівна – кандидат юридичних наук, доцент;
Бодунова Олеся Миколаївна - кандидат юридичних наук;
Супрун Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук.**

.

Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та кримінології Університету державної фіскальної служби України (протокол № 6 від 28 лютого 2018 р.)

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, назв, назв підприємств, установ, організацій та іншої інформації несуть автори матеріалів.

Висловлені думки авторів можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань. Переклади і передруки дозволяються лише за згодою авторів.

ЗМІСТ

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Антипов Володимир Іванович,
ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА НЕОБЕРЕЖНІ
ЗЛОЧИНИ?.....15

Берднік Інна Володимирівна,
ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ПОРУШЕННЯ
ПРАВИЛ ОХОРОНИ ВОД (СТ. 242 КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ).....20

Богатирьов Андрій Іванович,
КРИМІНОЛОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ
СЕРЕД ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ.....24

Богатирьов Іван Григорович,
ВИХОВНА КОЛОНІЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПОНЯТТЯ ТА
СУТНІСТЬ.....28

Боровик Андрій Володимирович,
КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ: ЦИФРИ, ФАКТИ, ВИСНОВКИ.....31

Гаврилішин Анатолій Петрович,
Ганущак Андрій Михайлович,
ДО ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....35

Гасимов Зія,
Бодунова Олеся Миколаївна,
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ У
СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....39

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Антипов Володимир Іванович,
к.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА НЕОБЕРЕЖНІ ЗЛОЧИНИ?

Усі статті Кримінального кодексу України (далі – КК), в санкціях яких встановлене довічне позбавлення волі, передбачають або замах на спричинення смерті людини або наявність наслідку – загибель людини. Це дає підстави розглядати цей вид покарання як своєрідний еквівалент смертної кари, що існувала в Кримінальному кодексі Української СРСР та була скасована в Україні у 2001 р. на виконання міжнародно-правових зобов'язань. При цьому слід відзначити, в кримінальному законодавстві тоталітарної держави радянської доби вища міра покарання встановлювалася тільки за умисні злочини. Можна було б очікувати, що в українській демократичній державі довічне позбавлення волі встановлено тільки за умисні злочини. Однак аналіз відповідних норм КК дає інший результат.

Відповідно до частини 1 ст.64 КК «довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених цим Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк». В доктрині кримінального права при дослідженні змісту ст.64 КК для визначення того, які саме злочини належать до особливо тяжких, зазвичай обмежуються посиланням на частину 5 ст.12 КК [див., напр.: 1, с.243], де зазначено: «Особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі». Порівняльний аналіз вказаних норм

(частин 1 ст.64 і частини 5 ст.12 КК) дає прикрий результат: *«довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення злочинів, за які передбачене довічне позбавлення волі».*

Це є наслідком того, що законодавець як для цілей класифікації злочинів, так і для регулювання умов (меж) застосування покарання у виді довічного позбавлення волі, застосував суто казуїстичну законодавчу техніку. Так, у ст.12 КК класифікація за ступенем тяжкості злочинів безпосередньо не пов'язана з суспільною небезпечністю відповідних злочинів, а у ст.64 КК умови (межі) застосування довічного позбавлення волі не пов'язані з ознаками складів злочинів – об'єктами посягання, формою вини, мотивами тощо. Зокрема, у ст.64 КК відсутній імперативний припис щодо форми вини злочинів, за вчинення яких встановлюється довічне позбавлення волі. Тому для вирішення поставленого питання («Довічне позбавлення волі за необережні злочини?») необхідно звернутися до норм Особливої частини КК.

Станом на 15 лютого 2018 р. Особлива частина КК містить 15 статей (частин статей), санкціями яких законодавцем встановлене довічне позбавлення волі. Аналіз зазначених норм дозволяє виділити серед них дві групи. До першої входять норми в яких прямо вказано, що покарання у виді довічного позбавлення волі передбачене *за умисні насильницькі злочини*. Характер же суспільної небезпечності умисного посягання на життя людини (з огляду на зміст статті 3 Конституції України) обумовлює особливу тяжкість вказаних злочинів. Наведемо відповідні статті Особливої частини КК разом з «цитатами» з їх назв та диспозиції, що вказують на умисну форму вини як ознаку відповідних складів злочинів:

- ст.112 «посягання на життя»;
- частина 2 ст.115 «умисне вбивство»;
- ст.348 «посягання на життя – вбивство або замах на вбивство»;
- ст.348-1 «посягання на життя – вбивство або замах на вбивство»;

- ст.379 «посягання на життя – вбивство або замах на вбивство»;
- ст.400 «посягання на життя – вбивство або замах на вбивство»;
- ст.404 «пов’язані з умисним вбивством»;
- ст.438 «поєднані з умисним вбивством»;
- ст.442 «шляхом позбавлення життя»;
- ст.443 «посягання на життя – вбивство або замах на вбивство».

До другої групи норм, що мають санкції з покаранням у виді довічного позбавлення волі, належать норми, в яких форма вини прямо і однозначно не вказана:

- частина 3 ст.110 «призвели до загибелі людей»;
- частина 3 ст.258 «призвели до загибелі людей»;
- частина 3 ст.321-1 «спричинили смерть особи»;
- частина 2 ст.439 «спричинило загибель людей»;
- частина 3 ст.447 «призвели до загибелі людини».

З цієї групи окремо слід виділити злочин, передбачений частиною 2 ст.439 КК. Зміст його основного об’єкта (безпека людства), предмета злочину, а також об’єктивних ознак діяння (застосування зброї масового знищення), свідчать про те, що суб’єктивна сторона цього складу злочину характеризується прямим умислом, який спрямований на заподіяння смерті багатьом людям. Дійсно, застосування зброї масового знищення спрямовано або виключно на заподіяння смерті людей (при застосування хімічної чи біологічної зброї), або на спричинення людських жертв разом (поряд) із знищенням матеріальних цінностей (при застосування ядерної зброї). Тому, незважаючи на застосовану законодавцем формулу «спричинило загибель людей», в даному випадку довічне покарання передбачене за умисне вбивство.

Стосовно інших злочинів, що входять у цю (другу) групу, визначення форми вини потребує окремого аналізу.

В доктрині кримінального права відсутня єдина позиція щодо оцінки форми вини у складах злочинів, де наслідки сформульовані як спричинення (заподіяння) смерті чи загибелі людей. Так, стосовно посягання на територіальну цілісність і

недоторканність України одні автори стверджують, що частиною 3 ст.110 КК не охоплюються умисні посягання на життя [див., напр.: 2, с. 273]. Інші допускають як умисел (прямий чи непрямий), так і змішану вину, «коли зазначені в частинах 1 або 2 ст. 110 КК дії вчинюються особою умисно, а її ставлення до вказаних у частині 3 ст.110 КК тяжких наслідків характеризується як необережність» [3, с.167].

На наш погляд, зміст (редакція) частини 3 ст.110, частини 3 ст. 258, частини 3 ст.321, частини 3 ст.447 КК дає підстави вважати, що в цих випадках ставлення винної особи до такого наслідку, як смерть (загибель) людини характеризується лише необережністю.

По-перше, при вчинення відповідних злочинів особа посягає не на життя людини, а на інші суспільні відносини, що виступають їх основними об'єктами: територіальна цілісність і недоторканність України, громадська безпека, здоров'я населення, мир і безпека людства. Смерть (загибель) людини є похідним результатом посягання на вказані об'єкти і не може розглядатися як мета винної особи.

По-друге, ознаки об'єктивної сторони відповідних складів злочинів не передбачають (на відміну від застосування зброї масового знищення), що вчинені винними особами дії невідворотно (обов'язково, за загальним правилом) спричиняють загибель людей. Тим більше, що у двох складах злочинів (частина 3 ст.110 і частина 3 ст.321-1 КК) смерть (загибель) людей є наслідком ненасильницьких дій особи. Виробництво фальсифікованих лікарських засобів (частина 3 ст.321-1 КК) вчиняється особою з корисливих мотивів, про що свідчить як сам зміст діяння, так і встановлення законодавцем за цей злочин конфіскації майна як обов'язкового додаткового покарання. Зрозуміло, що корисливий мотив ненасильницьких дій ніяким чином не може бути пов'язаний з прямим умислом на заподіяння смерті.

По-третє, в цьому питанні зберігає своє значення позиція Пленуму Верховного Суду України, сформульована у пункті 14 постанови від 4 червня 2010 р. № 7 «Про практику застосування

судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки», де зазначено: «Якщо стаття чи частина статті Особливої частини КК прямо передбачає спричинення відповідним діянням загибелі однієї або кількох осіб (частина третя статті 110, частина друга статті 194, частина третя статті 314 КК) чи така загибель є проявом передбачених нею особливо тяжких або тяжких наслідків, умисне спричинення при вчиненні такого злочину смерті одному або кільком потерпілим цією статтею чи частиною статті не охоплюється».

З огляду на викладене слід визнати неприйнятною ситуацію, коли норми КК передбачають покарання у виді довічного позбавлення волі за злочини, які характеризуються необережною формою вини. Особливо, якщо взяти до уваги, що законодавець довічне позбавлення волі не передбачив навіть за умисні вбивства, вчинені способом, небезпечним для життя багатьох осіб (частина 3 ст.265 і частина 3 ст.265-1).

Зазначена ситуація, на наш погляд, має бути виправлена через внесення відповідних змін до норм як Загальної, так і Особливої частин Кримінального кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. // за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгін. 5-те вид., доповн. Т.1 : Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2013. – 376 с.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; За заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея; НАВС. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.

3. Рубашенко М.А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: дис.... на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук за спец.: 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / М. А. Рубашенко; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 245 с.